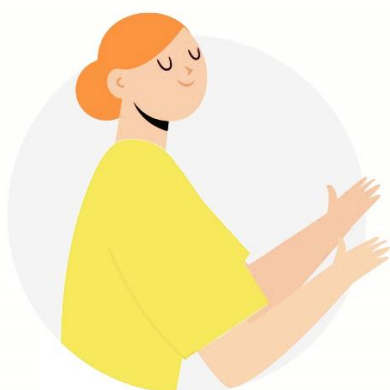

Έκθεση OPEN MINDS IO2-A5

Μια διακρατική ερευνητική ανάλυση των διαδρομών
αποριζοσπαστικοποίησης προς την κοινωνική ένταξη

KA2 - Συνεργασία για την καινοτομία και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών
KA205 - Στρατηγικές συνεργασίες για τη νεολαία Έντυπο ID: KA205-66AB2BEC

Αναπτύχθηκε από το MIITR τον Φεβρουάριο του 2023

Σύμπραξη

SOSU ØSTJYLLAND - Δανία

MIITR - Σλοβενία

STANDO LTD - Κύπρος

FRAMEWORK - Ιταλία

HORIZON ProConsult - Βουλγαρία

Innovation Hive - Ελλάδα

PFE - Projects For Europe - Βέλγιο

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	1
1. Μεθοδολογία	3
2. A1: Εθνογραφικά ταξίδια πεδίου	3
3. A2: Συλλογή και ανάλυση ιστοριών ζωής	4
3.1. Βέλγιο	4
3.2. Βουλγαρία	5
3.3. Κύπρος	5
3.4. Δανία	5
3.5. Ελλάδα	6
3.6. Ιταλία	7
3.7. Από όλο τον κόσμο	7
3.8. Σλοβενία	8
4. A3: Συλλογή και αξιολόγηση των πολιτικών για την κοινωνική ένταξη των νέων στις συμμετέχουσες χώρες	9
4.1. Μέρος I: Συλλογή κοινωνικών πολιτικών	9
4.1.1. Βέλγιο	9
4.1.2. Βουλγαρία	10
4.1.3. Κύπρος	12
4.1.4. Δανία	13
4.1.5. Ελλάδα	14
4.1.6. Ιταλία	15
4.1.7. Σλοβενία	16
4.2. Μέρος II: Αξιολόγηση των κοινωνικών πολιτικών	18
4.2.1. Προφίλ των συμμετεχόντων	18
4.2.2. Γενικές ερωτήσεις σχετικά με την απασυλοποίηση	19
4.2.3. Γνώμες των συμμετεχόντων σχετικά με τις υφιστάμενες πολιτικές/πρακτικές	20
5. A4: Έρευνες αντίληψης στις συμμετέχουσες χώρες του έργου	23
Συμπέρασμα και συστάσεις	26

Βιβλιογραφία και διαδικτυακές πηγές _____ 28

Εισαγωγή

Το Open Minds είναι ένα διακρατικό έργο που επιδιώκει να διερευνήσει και να καταπολεμήσει το φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης, καθώς και να κατανοήσει τις σύγχρονες τάσεις εξτρεμισμού και ριζοσπαστικοποίησης που διαχέονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πώς αυτό επηρεάζει την κοινωνία, ιδίως τους νέους. Η παρούσα έκθεση αποτελεί μέρος του διανοητικού αποτελέσματος 2, το οποίο επικεντρώνεται στη συλλογή και ανάλυση των μονοπατιών αποριζοσπαστικοποίησης και των στρατηγικών εξόδου σε όλες τις ηλικίες και τα φύλα για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των νέων. Οι δραστηριότητες του ΠΕ2 θα ξεκινήσουν με τη διοργάνωση εθνογραφικών ταξιδιών πεδίου στις περιοχές που συνδέονται με την ακραία ριζοσπαστικοποίηση των χωρών της κοινοπραξίας (Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Δανία, Ελλάδα, Ιταλία και Σλοβενία) και τη διερεύνηση των μέτρων που υπάρχουν σε αυτές τις περιοχές σχετικά με την αποριζοσπαστικοποίηση και την κοινωνική ένταξη. Τα εθνογραφικά δεδομένα από αυτά τα ταξίδια πεδίου θα συγκριθούν με την αφηγηματική ανάλυση των διαδρομών αποριζοσπαστικοποίησης σε μεταγενέστερο στάδιο. Η πηγή δεδομένων για την αφηγηματική ανάλυση των διαδρομών αποριζοσπαστικοποίησης θα είναι οι διαδικτυακές ιστορίες ζωής της ριζοσπαστικοποίησης και οι εμπειρίες εξόδου πρώην ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων (θρησκευτικών και πολιτικών). Αυτές οι αφηγήσεις θα αναλυθούν συστηματικά και θα θερμοαστούν και το αποτέλεσμα αυτής της ποιοτικής αφηγηματικής ανάλυσης θα χρησιμοποιηθεί για την κατανόηση των μονοπατιών εξόδου και των στρατηγικών απεμπλοκής από την πόλωση και τη ριζοσπαστικοποίηση. Για να συμπληρώσουν αυτή την ανάλυση, οι εταίροι του έργου θα αξιολογήσουν επίσης τοπικές πολιτικές και προγράμματα για την κοινωνική ένταξη των νέων, εστιάζοντας στις μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές των χωρών του έργου.

Το κύριο αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων του IO2 είναι η παροχή συγκεκριμένων και λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με τις τάσεις και τους καθοριστικούς παράγοντες της αποριζοσπαστικοποίησης και των μη ριζοσπαστικοποιητικών ταυτοτήτων με επίκεντρο την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των νέων, κυρίως μέσω της απάντησης των ακόλουθων ερωτημάτων:

- Πώς συνδέεται η κοινωνική ένταξη με τις οδούς αποριζοσπαστικοποίησης σε όλες τις ηλικίες και τα φύλα και τις μη ριζοσπαστικοποιητικές ταυτότητες;
- Πώς οι διάφοροι τοπικοί φορείς προσαρμόζονται ή παίρνουν αποστάσεις από τα προωθούμενα από την ΕΕ προγράμματα για την αντιμετώπιση της αποριζοσπαστικοποίησης;

- Σε ποιο βαθμό και ποιες πολιτικές και προγράμματα κοινωνικής ένταξης διαμορφώνουν την κοινωνικο-οικολογική ανθεκτικότητα;

1. Μεθοδολογία

Το 2^ο παραδοτέο: Συλλογή και ανάλυση των διαδρομών αποριζοσπαστικοποίησης προς την κοινωνική ένταξη περιλαμβάνει πέντε βασικές δραστηριότητες:

- A1: Εθνογραφικά ταξίδια πεδίου
- A2: Συλλογή και ανάλυση ιστοριών ζωής
- A3: Συλλογή και αξιολόγηση των πολιτικών για την κοινωνική ένταξη των νέων στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο
- A4: Έρευνες αντίληψης στις συμμετέχουσες χώρες του έργου
- A5: Συνθετική έκθεση για την αποϊδρυματοποίηση και την κοινωνική ένταξη

Οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση διαφορετικών μεθόδων, όπως ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις και έρευνα γραφείου, ενώ η λεπτομερέστερη εκτέλεση κάθε δραστηριότητας εξηγείται στην αντίστοιχη ενότητα της παρούσας έκθεσης. Τα αποτελέσματα αναλύθηκαν και συγκεντρώθηκαν στην παρούσα έκθεση και θα χρησιμοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη του έργου.

2. A1 : Εθνογραφικά ταξίδια στο πεδίο

Σε κάθε χώρα εταίρο οργανώθηκαν εθνογραφικά ταξίδια πεδίου για να επισκεφθούν τις γειτονίες που συνδέονται με την ακραία ριζοσπαστικοποίηση, εστιάζοντας σε διαφορετικούς τύπους εξτρεμισμού:

- ακροδεξιός, ακροαριστερός και ισλαμιστικός εξτρεμισμός (Δανία),
- ακροαριστερός/αναρχικός εξτρεμισμός (Ελλάδα),
- ακροδεξιός εξτρεμισμός (Σλοβενία),
- πόλωση λόγω ασταθούς πολιτικής κατάστασης (Βουλγαρία),
- ρατσισμός και μισαλλοδοξία (Κύπρος),
- ριζοσπαστικοποίηση θρησκευτικής έμπνευσης (Ιταλία),
- Ισλαμική ριζοσπαστικοποίηση (Βέλγιο).

Η δραστηριότητα A1 λειτούργησε ως βάση για τη δραστηριότητα A3, καθώς χρησιμοποιήσαμε ποιοτικές μεθόδους για να συγκεντρώσουμε τα αρχικά δεδομένα που χρειαζόμασταν για το έργο - μας επέτρεψε να έρθουμε σε επαφή με τις τοπικές ΜΚΟ και κάθε άλλο άτομο που εμπλέκεται στη διαδικασία της αποδικταλοποίησης, όπως καθηγητές, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, εργαζόμενοι σε κοινωνικές υπηρεσίες, δημοσιογράφοι κ.λπ. Με αυτόν τον τρόπο,

συγκεντρώσαμε πληροφορίες σχετικά με τις εθνικές κοινωνικές πολιτικές και τις απόψεις των εμπειρογνομόνων σχετικά με αυτές. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη δυναμική των φύλων σε αυτές τις γειτονιές, καθώς και σε άλλους δείκτες κοινωνικής ταυτότητας και περιθωριοποίησης.

3. A2: Συλλογή και ανάλυση ιστοριών ζωής

Οι ιστορίες ζωής των απορρυθμισμένων ατόμων συλλέχθηκαν από μια μεγάλη δεξαμενή υφιστάμενων διαδικτυακών πηγών. Αυτές οι διαδικτυακές πηγές περιλαμβάνουν ιστορίες ζωής ατόμων που έχουν εξέλθει από το ριζοσπαστικοποιημένο περιβάλλον (τόσο σε γραπτή μορφή όσο και σε μορφή βίντεο). Οι εταίροι του έργου έκαναν έρευνα από ένα ευρύ φάσμα πηγών, συμπεριλαμβανομένων ΜΚΟ και άλλων εν εξελίξει έργων της ΕΕ, καθώς και εκείνων που ολοκληρώθηκαν στο παρελθόν, για να βρουν παραδείγματα αποριζοσπαστικοποιημένων ατόμων. Συλλέχθηκαν επίσης διεθνείς ιστορίες από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο.

3.1. Βέλγιο

Σε όλες τις ιστορίες, υπάρχει μια παρόμοια βάση σχετικά με τους εφήβους που ριζοσπαστικοποιούνται και αποχωρίζονται τους φίλους και την οικογένειά τους για να υποστούν πλύση εγκεφάλου με τη νέα πίστη που συνδέεται με το Ισλάμ. Είναι εύκολο να χειραγωγηθούν λόγω της ηλικίας τους, καθώς οι περισσότεροι έφηβοι αναζητούν την εξέγερση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να μετατραπούν σε ριζοσπαστικοποιημένους πολίτες. Σε μια περίπτωση, έφτασε μέχρι το σημείο να θεωρούν ότι η ίδια τους η ζωή δεν αξίζει τίποτα:

"Σκεφτόμουν ότι δεν έχω τίποτα να χάσω και ότι έχω πολλά να κερδίσω. Αν πεθάνω, αν με πυροβολήσουν ή οτιδήποτε άλλο, δεν πρόκειται να χάσω τίποτα εκτός από τη ζωή μου".

Τα άτομα από τις ιστορίες άλλαξαν τις απόψεις τους μετά τη συνάντηση με εξτρεμιστές, οι οποίοι παρουσίαζαν τις πληροφορίες με ορθολογικό και δικαιολογημένο τρόπο, συνήθως διαστρεβλώνοντας την αλήθεια ή αποκρύπτοντας ορισμένα γεγονότα. Ένα άτομο βρήκε ισλαμιστικές διδασκαλίες στο διαδίκτυο, όπου η συμμετοχή τον έκανε να αισθάνεται μέρος ενός μεγαλύτερου σκοπού. Η διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης αυτών των ατόμων υποστηρίχθηκε από τις οικογένειές τους, οι οποίες αρχικά δεν γνώριζαν τις εξτρεμιστικές τους τάσεις.

3.2. Βουλγαρία

Υπάρχει το κοινό θέμα της σημασίας του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος για τους ανθρώπους που περνούν τέτοιες δύσκολες περιόδους. Στις περιπτώσεις που βρέθηκαν, βλέπουμε τη σημασία της προσωπικής δύναμης και της βοήθειας από το εξωτερικό για να σπάσει η ριζοσπαστικοποίηση και να ακολουθηθεί ένας διαφορετικός δρόμος.

Ιστορίες κατοίκων της Βουλγαρίας μιλούν για ριζοσπαστικοποίηση που συνδέεται με την εθνικότητα (Ρομά) και τη θρησκεία (Ισλάμ). Οι εξτρεμιστικές απόψεις τους προσφέρθηκαν από τις οικογένειές τους ή εξαιτίας αυτών, αφήνοντάς τους να μην έχουν άλλη επιλογή από το να τις ακολουθήσουν λόγω των απειλητικών για τη ζωή τους συνεπειών. Ο μόνος τρόπος διαφυγής ήταν η μετακίνηση από το περιβάλλον, συνήθως σε άλλη χώρα. Μια ιστορία δείχνει την απόδειξη του πώς η μοναξιά και η εγκατάλειψη μπορούν να οδηγήσουν στη ριζοσπαστικοποίηση, καθώς το άτομο έπεσε στην παγίδα των ναρκωτικών και των εξτρεμιστών αφού ο πατέρας του τον άφησε μόνο με τη μητέρα του. Αποδεικνύει ότι η εξωτερική βοήθεια είναι μερικές φορές το μόνο πράγμα που μπορεί να βοηθήσει τα ριζοσπαστικοποιημένα άτομα:

"Ποτέ δεν είχα καταλάβει πόσο κακή ήταν η φιλοσοφία της ζωής μου, ότι ήταν γεμάτη επιθετικότητα, μέχρι που πήρα εξωτερική υποστήριξη και άρχισα να αλλάζω".

3.3. Κύπρος

Ιστορίες από την Κύπρο μιλούν για την αλλαγή και τη σημασία της κοινής γνώμης. Δείχνουν τις αρχές που κάνουν κατάχρηση της εξουσίας τους για να προβάλλουν τις απόψεις τους στους άλλους, π.χ. σχολικά συμβούλια και εκκλησίες, και τη δύναμη της συλλογικής γνώμης, π.χ. το μίσος μεταξύ οπαδών διαφορετικών ποδοσφαιρικών συλλόγων. Η κοινή γνώμη εξακολουθεί να έχει μεγάλη δύναμη στη διαμόρφωση της νοοτροπίας ενός ατόμου, τόσο με θετικό όσο και με αρνητικό τρόπο.

3.4. Δανία

Λόγω του μεγάλου αριθμού μεταναστών και των διαφορετικών πολιτισμών, φυλών και θρησκειών στη χώρα, υπάρχουν διάφορα παραδείγματα ριζοσπαστικοποίησης (ισλαμιστική, ακροδεξιά, φυλετική). Διαδίδεται μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των οργανωμένων εκδηλώσεων για ριζοσπαστικοποιημένους ανθρώπους. Υπάρχουν αρκετά

παραδείγματα επιτυχημένων αποριζοσπαστικοποιήσεων και κρατικών προγραμμάτων (εξόδου και αποριζοσπαστικοποίησης) που βοηθούν τα θύματα να ξαναβρούν τη ζωή τους. Η σύνδεση με ανθρώπους που έχουν περάσει την ίδια εμπειρία και η προσφορά υποστήριξης μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αποριζοσπαστικοποίηση:

"Εκείνη την εποχή, ένιωθα ότι όσο περισσότεροι άνθρωποι ήταν εναντίον μου, τόσο περισσότερο ένιωθα ότι βρισκόμουν στο δρόμο της αλήθειας. Όλοι συμμετείχαμε στην πλύση εγκεφάλου και στη στρατολόγηση ο ένας του άλλου. Μακάρι κάποιος να με είχε αρπάξει, να με είχε ταρακουνήσει καλά και να μου είχε πει: Ακούστε, αγαπητή μου, αυτή δεν είναι η αλήθεια.

3.5. Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η εξτρεμιστική βία και η ριζοσπαστικοποίηση είναι έντονες, ιδίως η πολιτική βία, και οι λύσεις είναι ανύπαρκτες. Πρόκειται για ένα ανησυχητικό φαινόμενο που αρχίζει να διαμορφώνεται σε πολύ νεαρή ηλικία, καθώς τα πολιτικά κόμματα ξεκινούν τις δραστηριότητές τους και διαδίδουν την ιδεολογία τους στα σχολεία.

Στις συνεντεύξεις, τα βίαια γεγονότα περιγράφονται ως κάτι αναμενόμενο και κατά κάποιο τρόπο φυσιολογικό. Τα άτομα ήταν πεπεισμένα ότι ο στόχος τους ήταν η ομάδα να λειτουργήσει ως τιμωρός κατά του ελαττωματικού και διεφθαρμένου ελληνικού πολιτικού συστήματος. Ένα άλλο κοινό στοιχείο στο οποίο αναφέρονται οι συνεντευξιζόμενοι είναι το πόσο εύκολο είναι να γίνεις μέλος και να παραμείνεις μέλος - τα άτομα από τις ιστορίες προσεγγίστηκαν στο σχολείο σε νεαρή ηλικία, είτε από μεγαλύτερους στρατολόγους είτε από νέους της ίδιας ηλικίας. Επειδή τα καθήκοντα και η διαδικασία ένταξης δεν απαιτούσαν προσπάθεια, δεν υπήρχαν δεύτερες σκέψεις και η άγνοια των νέων χρησιμοποιήθηκε καταχρηστικά. Οι ριζοσπαστικοποιημένες ομάδες ικανοποιούσαν επίσης την ανάγκη τους να ανήκουν και να είναι μέρος κάποιου πράγματος, επομένως η δημιουργία ευκαιριών για τους νέους να είναι κοινωνικά ενταγμένοι και ενημερωμένοι είναι εξαιρετικά σημαντική.

"Αν με ρωτήσετε γιατί έγινα μέλος, θα σας πω ότι δεν υπήρχαν σαφείς λόγοι στο βάθος του μυαλού μου. Απλά πείστηκα από κάποια παιδιά που ήρθαν σε μένα και μου μίλησαν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία. Λόγω άγνοιας και με βάση κάποια περιστατικά της ζωής μου, οι ξένοι και οι πρόσφυγες αποτελούν σοβαρό πρόβλημα για την ελληνική κοινωνία. Προέρχομαι από μια οικογένεια που μέχρι ενός σημείου ασπάζοταν τέτοιες απόψεις, αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό. Έτσι, δεν είχα ηθικούς φραγμούς".

3.6. Ιταλία

Τέσσερις ιταλικές ιστορίες μιλούν για θρησκευτική ριζοσπαστικοποίηση των τζιχαντιστών. Όλα τα άτομα ξεκίνησαν τη ριζοσπαστικοποίηση με το να ασπαστούν το Ισλάμ και να επιβάλλουν σιγά σιγά ισχυρότερα και πιο ακραία μέτρα. Αυτό τονίστηκε με τον γάμο ή/και τη γνωριμία με ένα ήδη μουσουλμανικό άτομο. Σε όλες τις ιστορίες, οι στόχοι των ατόμων ήταν να μετακινηθούν σε ένα χαλιφάτο, συνήθως στη Συρία ή το Ιράκ, ενώ ορισμένοι εκδιώχθηκαν από την Ιταλία. Σε αντίθεση με τους περισσότερους Ευρωπαίους ξένους μαχητές/εξτρεμιστές, κανένας από αυτούς τους Ιταλούς τζιχαντιστές δεν είχε περάσει από φυλακή, ούτε είχε εμπλακεί σε εγκληματικές συμμορίες ή σε εμπόριο ναρκωτικών. Δεν στρατολογήθηκαν απευθείας από μια ένοπλη ομάδα μέσω μιας διαδικασίας από πάνω προς τα κάτω, αλλά αντίθετα αναζήτησαν ενεργά επαφές με διάφορους διαμεσολαβητές μέσω μιας διαδικασίας από κάτω προς τα πάνω. Σε αντίθεση με άλλες δυτικοευρωπαϊκές χώρες, η εγχώρια τζιχαντιστική σκηνή της Ιταλίας είναι σχετικά μικρή και κατακερματισμένη. Εξακολουθεί να κυριαρχείται από μεμονωμένα άτομα ή, το πολύ-πολύ, μικρές "αρχέγονες ομάδες" που συχνά βασίζονται σε προϋπάρχοντες προσωπικούς δεσμούς.

3.7. Από όλο τον κόσμο

Ιστορίες από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο επιβεβαιώνουν τα προηγούμενα ευρήματα - παραδείγματα ισλαμιστικού, ομοφοβικού και ακροδεξιού εξτρεισμού. Όλα τα άτομα προσηλυτίστηκαν σε πολύ νεαρή ηλικία και αποριζοσπαστικοποιήθηκαν με εξωτερική βοήθεια από ομάδες, ψυχοθεραπεία και εργαζόμενους στη νεολαία.

3.8. Σλοβενία

Υπάρχουν πολύ λίγες περιπτώσεις αποριζοσπαστικοποίησης στη Σλοβενία και δεν υπάρχουν πραγματικές ιστορίες (απο)ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων που να έχουν εκτεθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης - ούτε καν σε άρθρα, συνεντεύξεις ή άλλες διαδικτυακές δημοσιεύσεις. Αντ' αυτού, διερευνήθηκαν μοντέλα για την πρόληψη της αποριζοσπαστικοποίησης:

1. **Το μοντέλο P-O-O για την αποριζοσπαστικοποίηση** - ένα μοντέλο για μια απάντηση σε ολόκληρη την κοινωνία για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στη βία, προσαρμοσμένο στο σλοβενικό πλαίσιο, αναπτύχθηκε το 2018 από τον Rajko Kozmelj.
2. **Το Δίκτυο Ενημέρωσης για τη Ριζοσπαστικοποίηση (RAN)** είναι ένα δίκτυο άμεσων επαγγελματιών σε όλη την Ευρώπη που εργάζονται με άτομα που έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί ή που είναι ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση. Το 2016 ξεκίνησε η λειτουργία του RAN στη Σλοβενία, αλλά τα τελευταία χρόνια, λόγω της ανεπίσημης λειτουργίας του και της έλλειψης αναγνώρισης της σημασίας ενός τέτοιου κομβικού σημείου από το κράτος, δεν έχει κάνει μεγάλα βήματα προόδου.
3. Ο οργανισμός-ομπρέλα για τη συμβουλευτική των νέων κατά της ριζοσπαστικοποίησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ο **ERYICA (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ενημέρωσης και Συμβουλευτικής για τη Νεολαία)**. Στη Σλοβενία, τα γενικά συμβουλευτικά κέντρα παρέχουν βασικές πληροφορίες και συμβουλές στις οικογένειες που τα επισκέπτονται για να λύσουν τα προβλήματά τους και να λάβουν βοήθεια.

4. A3: Συλλογή και αξιολόγηση των πολιτικών για την κοινωνική ένταξη των νέων στις συμμετέχουσες χώρες

Η παρούσα ενότητα αποτελείται από τα αποτελέσματα της έρευνας γραφείου (μέρος I), όπου ερευνήσαμε και συλλέξαμε τις υφιστάμενες πολιτικές και πρακτικές που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη, και της έρευνας πεδίου (μέρος II), όπου με βάση τα ερωτηματολόγια που ετοιμάσαμε, συλλέξαμε τις απόψεις και την εμπειρία των εμπειρογνομόνων σχετικά με τις υφιστάμενες πολιτικές και πρακτικές PVE (Πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού) στους προαναφερθέντες τομείς, με ιδιαίτερη προσοχή στον τομέα της νεολαίας και δίνοντας έμφαση στο φύλο - κυρίως στην ενδυνάμωση των γυναικών ανά χώρα εταίρο.

4.1. Μέρος I: Συλλογή κοινωνικών πολιτικών

Κάθε εταίρος συγκέντρωσε 3-5 υφιστάμενες πολιτικές και πρακτικές που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη στους τομείς της δραστηριότητας A1. Κάθε πρωτοβουλία περιγράφηκε ανάλογα με τον στόχο της, τη διάρκεια/περίοδο υλοποίησης και τους δημιουργούς της. Δώσαμε έμφαση στην εύρεση συγκεκριμένων αναφορών σε δράσεις για την απεξάρτηση της νεολαίας, την πρόληψη του εξτρεμισμού και την ενδυνάμωση των γυναικών, αλλά και αναφορές σε αναγνωρισμένους ενδιαφερόμενους φορείς, στατιστικά στοιχεία για την τρέχουσα κατάσταση ή δείκτες επιτυχίας. Στο τέλος, κάθε εταίρος αξιολόγησε την αποτελεσματικότητα της υλοποίησης των πρωτοβουλιών μέχρι σήμερα. Εντοπίσαμε τυχόν ανεκμετάλλευτα κενά και πιθανές λύσεις/συστάσεις.

4.1.1. Βέλγιο

Το Βέλγιο υποστηρίζει και προωθεί μια ολοκληρωμένη και περιεκτική προσέγγιση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ισορροπία μεταξύ των πτυχών της πρόληψης, της καταστολής, της επανένταξης και της επανένταξης. Μια τέτοια προσέγγιση απαιτεί στενή συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των διαφόρων φορέων, τομέων πολιτικής και επιπέδων εξουσίας από το ομοσπονδιακό έως το τοπικό επίπεδο. Αυτή η χωρίς αποκλεισμούς προσέγγιση συντονίζεται από τη Μονάδα Συντονισμού για την Ανάλυση Απειλών (CUTA). Εντοπίστηκαν τέσσερις πρωτοβουλίες: Σχέδιο δράσης για την πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού, CoPPRa, εκπαίδευση για τους δεσμοφύλακες: Εντοπισμός σημείων

ριζοσπαστικοποίησης και Εκπαίδευση του προσωπικού των κέντρων υποδοχής για την πρόληψη και την αναφορά της ριζοσπαστικοποίησης.

1. **Το σχέδιο δράσης για την πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού** είναι ένα πλαίσιο βάσει του οποίου οι τοπικές ομάδες εργασίας συντονίζουν την αντιμετώπιση του CVE (καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού) μεταξύ του προσωπικού της τοπικής ασφάλειας, των δήμων, των ΜΚΟ και των κοινωνικών υπηρεσιών.
2. **Η κοινοτική αστυνόμευση και η πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης (CoPPRa)** αποσκοπεί στη βελτίωση της ικανότητας των αστυνομικών πρώτης γραμμής να προλαμβάνουν τη ριζοσπαστικοποίηση.
3. **Εκπαίδευση για τους δεσμοφύλακες:** είναι μια πρωτοβουλία κατάρτισης που διαχειρίζεται το Υπουργείο Δικαιοσύνης, η οποία αφορά τις περιορισμένες γνώσεις του προσωπικού των φυλακών σχετικά με την αναγνώριση των σημείων ριζοσπαστικοποίησης.
4. **Η κατάρτιση των μελών του προσωπικού των κέντρων υποδοχής σχετικά με την πρόληψη και την αναφορά της ριζοσπαστικοποίησης** αφορά ερωτήσεις του προσωπικού σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση, την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης στα κέντρα υποδοχής και διασφαλίζει την αναφορά στις αρμόδιες αρχές.

Η συνολική ανατροφοδότηση από τις πρωτοβουλίες κατάρτισης είναι πολύ θετική και έχει οδηγήσει σε γρήγορη και καλύτερη έγκαιρη ανίχνευση των ενδείξεων ριζοσπαστικοποίησης ή προετοιμασίας για επίθεση. Ο αριθμός των αναφορών αυξήθηκε δραστικά και η ποιότητα των αναφορών και η πλαισίωσή τους βελτιώθηκε. Η κοινοβουλευτική επιτροπή που είναι αρμόδια για τις αστυνομικές δυνάμεις έκρινε ότι τα προγράμματα κατάρτισης πρέπει να επαναληφθούν. Οι τοπικές πρωτοβουλίες γνωρίζουν την κατάσταση στις κοινότητές τους και απολαμβάνουν την εμπιστοσύνη των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν, αλλά επωφελούνται από την υπάρχουσα (ακαδημαϊκή) εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση.

4.1.2. Βουλγαρία

Οι κύριοι φορείς της Βουλγαρίας που δραστηριοποιούνται στον τομέα της Π/ΚΠΑ προέρχονται κυρίως από τον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, ενώ η πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης δεν αναγνωρίζεται επαρκώς ως μέρος της εντολής των επαγγελματιών της πρώτης γραμμής (όπως η εκπαίδευση και οι κοινωνικές υπηρεσίες) και δεν ενσωματώνεται στο έργο τους.

Αντίθετα, οι μη κρατικοί φορείς δεν εμπλέκονται επαρκώς στην πρόληψη. Κανένα εξειδικευμένο αυτόνομο όργανο συντονισμού δεν επιβλέπει την ανάπτυξη συγκεκριμένων προγραμμάτων Π/ΠΒΕ και την εφαρμογή τους. Διάφοροι φορείς επιβολής του νόμου, όπως η συνοριακή αστυνομία και η Γενική Διεύθυνση για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, είναι, ωστόσο, υπεύθυνοι για την παρακολούθηση και την αντιμετώπιση διαφόρων κινδύνων που σχετίζονται με τον βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία. Η Κρατική Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας (SANS) παρακολουθεί τη ριζοσπαστικοποίηση και τον βίαιο εξτρεμισμό χρησιμοποιώντας φανερά και συγκαλυμμένα μέσα (χρήση πρακτόρων και πληροφοριοδοτών, παρακολούθηση κ.λπ.) με βάση πληροφορίες που λαμβάνει από ξένες υπηρεσίες πληροφοριών.

Στη Βουλγαρία εντοπίστηκαν τέσσερις συγκεκριμένες πρωτοβουλίες:

1. Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στις πρωτοβουλίες P/CVE περιγράφεται στην **Εθνική Στρατηγική για την Αντιμετώπιση της Ριζοσπαστικοποίησης και της Τρομοκρατίας (2015-2020)**. Παρά τον ενεργό ρόλο που αποδίδεται στις ΜΚΟ και την κοινωνία των πολιτών στη Στρατηγική, η εφαρμογή της παρουσίασε σημαντική καθυστέρηση, καθώς δεν διαθέτει συγκεκριμένο προϋπολογισμό.
2. **CONNEXT - Το έγγραφο για τη χώρα σχετικά με τους παράγοντες της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού σε μακρο-επίπεδο στη Βουλγαρία** περιγράφει τις συνθήκες της αύξησης της ριζοσπαστικοποίησης, τη θεσμική επισκόπηση και τις συγκεκριμένες κινητήριες δυνάμεις στη Βουλγαρία. Η έρευνα έγινε στο πλαίσιο της χαρτογράφησης των παραγόντων που οδηγούν στη ριζοσπαστικοποίηση και τον βίαιο εξτρεμισμό στη MENA και τα Βαλκάνια
3. **Οι δημοσιογραφικές δεξιότητες** είναι ένα εργαστήριο που διαχειρίζεται η YMCA Dobrich (ΜΚΟ) και στοχεύει στην ευαισθητοποίηση σχετικά με το ρόλο των μέσων ενημέρωσης και τις αφηγήσεις που αναφέρονται σε θέματα όπως η ρητορική μίσους, ο εθνικισμός, οι διακρίσεις, ο ρατσισμός, η ομοφοβία κ.λπ. Ο γενικός στόχος είναι να αυξηθεί η ανθεκτικότητα των νέων απέναντι σε διάφορες μορφές μισαλλοδοξίας, ομαδικού μίσους, βίας και εξτρεμισμού.
4. Η αποστολή του **εκπαιδευτικού προγράμματος Cyberscout** είναι να δημιουργήσει μια κοινότητα παιδιών που επιδεικνύουν αυτογνωσία, υπεύθυνη και ασφαλή συμπεριφορά στο διαδίκτυο και να τη διαδώσουν στις ομάδες των συνομηλίκων τους. Αυτό αφενός ενισχύει την ανθεκτικότητα των νέων στις διαδικτυακές εκφράσεις

ομαδικού μίσους και αφετέρου τους δίνει τη δυνατότητα να αναγνωρίζουν τη ρητορική μίσους και να γνωρίζουν πώς να την αναφέρουν.

Δεν υπάρχει επαρκής ικανότητα και εμπειρία των επαγγελματιών πρώτης γραμμής για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης στη Βουλγαρία. Η προσέγγιση ενός σύνθετου φαινομένου που απαιτεί συνεργασία πολλών υπηρεσιών και μια κουλτούρα εμπιστοσύνης μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων, όπως η τοπική αστυνομία, οι τοπικές κοινότητες και η κοινωνία των πολιτών, είναι κυρίως προσανατολισμένη στην ασφάλεια.

4.1.3. Κύπρος

Προσδιορίστηκαν τρεις πρωτοβουλίες:

1. **Η Μονάδα Ισότητας των Φύλων** του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης είναι η κυβερνητική υπηρεσία που έχει την κύρια ευθύνη για τη διαμόρφωση, το συντονισμό και την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα ισότητας των φύλων, καθώς και για την παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων. Παρά τα μέτρα και τις μεθόδους που εφαρμόζει η Μονάδα, δεν φέρνει κάποιες ριζοσπαστικές λύσεις για να αποτρέψει τις ακραίες φωνές που δημιουργούν και διαιωνίζουν την ανισότητα. Αντίθετα, προσφέρει οικονομική και νομική υποστήριξη σε κοινωνικές ομάδες που αναγκάζονται να αναλάβουν το ρόλο των προαγωγών των δικαιωμάτων των γυναικών και να βρουν αυτές τις συντηρητικές φωνές απέναντί τους.
2. **Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Φύλου** είναι μια κορυφαία ΜΚΟ που προωθεί την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα των γυναικών στην Κύπρο και την περιοχή της Μεσογείου.
3. Η Ένωση για τον Ιστορικό Διάλογο και την Έρευνα ίδρυσε το **Σπίτι της Συνεργασίας**. Πρόκειται για ένα ξεχωριστό κοινοτικό κέντρο που βρίσκεται ακριβώς στη μέση των διαχωριστικών γραμμών της Κύπρου. Είναι μια προσπάθεια που ξεκίνησε για να φέρει τους Ελληνοκύπριους πιο κοντά στους Τουρκοκύπριους. Επιδιώκει να στηρίξει και να παρέχει χώρο για πρωτοβουλίες που προωθούν το διάλογο και την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικό φυλετικό, θρησκευτικό και γλωσσικό υπόβαθρο σε τοπική, περιφερειακή, ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα.

Οι πρωτοβουλίες που παρουσιάζονται λειτουργούν σε τρία διαφορετικά επίπεδα: κυβερνητικό (Μονάδα Ισότητας των Φύλων), θεσμικό (Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Φύλου) και κοινωνικό (Σπίτι της Συνεργασίας). Όλες στοχεύουν στη μείωση των ριζοσπαστικών

συμπεριφορών και των διακρίσεων εις βάρος των μειονοτήτων, ιδίως όσον αφορά το φύλο. Εξακολουθεί να απουσιάζει μια πολιτική που θα συνδέει τις κυβερνητικές, κοινωνικές και θεσμικές/ακαδημαϊκές πολιτικές και πρακτικές με τρόπο που να αντιμετωπίζονται οι εμπειρίες και οι ανάγκες των πολιτών.

4.1.4. Δανία

Εντοπίστηκαν τέσσερις πρωτοβουλίες, ορισμένες από τις οποίες χρηματοδοτούνται και λειτουργούν από το SIRI, το Εθνικό Κέντρο για την Πρόληψη του Εξτρεμισμού της Δανίας. Η προσέγγιση της Δανίας για την πρόληψη και την αντιμετώπιση όλων των τύπων βίαιου εξτρεμισμού και ριζοσπαστικοποίησης, είτε πρόκειται για πολιτικό είτε για θρησκευτικό εξτρεμισμό, βασίζεται στη συστηματοποιημένη πολυσηρευσιακή συνεργασία μεταξύ διαφόρων φορέων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, του εκπαιδευτικού συστήματος, του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, της αστυνομίας και των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφάλειας, η οποία έχει εξελιχθεί σε βάθος δεκαετίας.

1. **Το Σώμα Διαλόγου** είναι ένα σώμα ατόμων με καταγωγή από εθνικές μειονότητες και - σε διαφορετικό βαθμό - εμπειρίες αρνητικού κοινωνικού ελέγχου ή κάτι παρόμοιο. Το σώμα διοργανώνει εργαστήρια για νέους και γονείς με καταγωγή από εθνοτικές μειονότητες.
2. **Το Δίκτυο Διαμόρφωσης Γνώμης** (2017-2018) αποτελούνταν από άτομα που είχαν πάρει - ή ήθελαν να πάρουν - μια αναμέτρηση με καταπιεστικές νόρμες και αρνητικό κοινωνικό έλεγχο. Τα μέλη έκαναν παρουσιάσεις και έγραψαν αναρτήσεις σε ιστολόγια κ.λπ.
3. Η πρωτοβουλία **Dialogue-based workshop on radicalization and discrimination** εδρεύει στο Aarhus και λειτουργεί από το 2012. Απευθύνεται στους μεγαλύτερους μαθητές του δημοτικού σχολείου και στο πρώτο έτος της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η προσπάθεια αποσκοπεί στην πρόληψη του εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης με τη διεξαγωγή εργαστηρίων που συνδυάζουν επικοινωνία, διάλογο και ασκήσεις.
4. Η έκθεση **Ανθεκτικότητα κατά της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού** είναι το προϊόν της μελέτης που διεξήχθη με διερευνητική έρευνα πεδίου σε επιλεγμένα περιβάλλοντα της Δανίας με υψηλό κίνδυνο να επηρεαστούν από εξτρεμιστές και ριζοσπαστικοποιημένους ανθρώπους και κοινότητες. Διαπιστώθηκε ότι το σπίτι και η οικογένεια, οι φίλοι, το σχολείο και η εκπαίδευση, οι σύλλογοι, οι θρησκευτικές κοινότητες

και οι τοπικοί δήμοι συμβάλλουν περισσότερο στην άνοδο του εξτρεμισμού όταν λειτουργούν ως κακή επιρροή.

Δύο από τις τρεις ενεργές πρωτοβουλίες ήταν επιτυχείς. Έχουν περισσότερα από δέκα χρόνια δραστηριοτήτων και εξακολουθούν να ασκούνται. Τα ευρήματα της έρευνας υπογραμμίζουν την ευθύνη των κοινωνιών των πολιτών στην περίπτωση της καταπολέμησης της ριζοσπαστικοποίησης και ότι οι αρχές θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη στήριξη της κοινωνίας των πολιτών με πόρους για την καταπολέμηση αυτού του φαινομένου. Η έκθεση συνιστά την υποστήριξη της καταπολέμησης του ταμπού για αυτά τα δύσκολα θέματα, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι μπορούν να ζητούν βοήθεια και να απευθύνονται όποτε αισθάνονται ανασφαλείς ή εκτός ελέγχου.

4.1.5. Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές ευάλωτες ομάδες σε εξτρεμιστικές συμπεριφορές. Δεν είναι ασυνήθιστο για την ελληνική κοινωνία να έρχεται αντιμέτωπη με περιστατικά ξυλοδαρμών ή ακόμα και δολοφονιών μεταναστών ή μειονοτήτων που αποτελούν μέρος του ελληνικού πληθυσμού, όπως οι Ρομά ή άτομα από το σωματείο LOATKI.

Η Ελλάδα προωθεί τόσο την κοινωνική ένταξη όσο και την αποριζοσπαστικοποίηση. Η πρώτη γίνεται σε εθνικό επίπεδο με το άρθρο 1 "Ένταξη" του ελληνικού νόμου αριθ. 4019/2011 Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα και άλλες διατάξεις που προωθούν τη διαδικασία κοινωνικής ένταξης ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, κυρίως μέσω της προώθησης της απασχόλησής τους. Ανεξάρτητα από την κυβέρνηση, πολλά έργα για τα θέματα αυτά χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση:

1. **Το έργο PRIORITY του Erasmus+ (2019-2022)** αποσκοπεί στην αύξηση της ικανότητας των οργανώσεων που εργάζονται με τη νεολαία να επενδύσουν στην πρόληψη, απομακρύνοντας το πρόσφορο έδαφος για τη ριζοσπαστικοποίηση και δρώντας ως δυνάμεις ένταξης.
2. **Το πρόγραμμα Erasmus+ PRACTICE (Preventing Radicalism through Critical Thinking Competences, 2018-2020)** στοχεύει στην ανάπτυξη ενός καινοτόμου και συνεργατικού προγράμματος συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης στα σχολεία.
3. **Το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο COMMIT (COMMunication campaign against exTremism and radicalisation, 2020-2022)** αποσκοπεί στην πρόληψη και αποτροπή των

ευάλωτων νέων από τον εξτρεμισμό, τον ριζοσπαστισμό και την τρομοκρατία, παρέχοντάς τους δεξιότητες σχετικές με τη συνδημιουργία αντι-αφηγήσεων που αμφισβητούν και αντιστέκονται στην εξτρεμιστική διαδικτυακή προπαγάνδα.

4. **Το πρόγραμμα Erasmus+ YCARE** αποσκοπεί στην ανάπτυξη της επαγγελματικής ικανότητας των επαγγελματιών πρώτης γραμμής και στην προώθηση της ενδυνάμωσης, της συμμετοχής και της ενεργού συμμετοχής των νέων στα κοινά. Πρόκειται για ένα διεθνές έργο που αποσκοπεί στην υποστήριξη των συμβούλων νέων στην καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης.

Η Ελλάδα βασίζεται κυρίως σε ανεξάρτητα προγράμματα που υποστηρίζονται από την ΕΕ και καταπολεμούν τη ριζοσπαστικοποίηση και τον εξτρεμισμό, ωστόσο αυτά συνήθως διαρκούν μόνο λίγα χρόνια και, ως εκ τούτου, επηρεάζουν περιορισμένο αριθμό ατόμων. Χρειάζονται περισσότερες πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από την κυβέρνηση, ιδίως καθώς η ριζοσπαστικοποίηση είναι ευρέως διαδεδομένη, ακόμη και στα σχολεία. Οι νέοι είναι πολύ ευάλωτοι και ευαίσθητοι στις ιδεολογίες. Για να είναι αποτελεσματικές οι δράσεις μιας πολιτικής ή μιας πρακτικής, πρέπει να είναι διαθέσιμες στους νέους στους χώρους που συχνάζουν και, ιδανικά, να ενσωματωθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα.

4.1.6. Ιταλία

Η Ιταλία διαθέτει καλά μελετημένα νομικά μέτρα για τη ριζοσπαστικοποίηση. Το ενιαίο κείμενο των σχεδίων νόμων C. 243 και C. 3357 αποσκοπεί στην εισαγωγή μιας σειράς μέτρων, παρεμβάσεων και προγραμμάτων για την πρόληψη των ανατρεπτικών φαινομένων βίαιης ριζοσπαστικοποίησης, συμπεριλαμβανομένων των φαινομένων ριζοσπαστικοποίησης και εξάπλωσης του βίαιου εξτρεμισμού τζιχαντιστικής προέλευσης. Το ενιαίο κείμενο ιδρύει επίσης ένα Εθνικό Κέντρο Ριζοσπαστικοποίησης (CRAD) στο Υπουργείο Εσωτερικών και Περιφερειακά Συντονιστικά Κέντρα (ΠΣΚ) στις νομαρχίες των περιφερειακών πρωτευουσών. Τα εν λόγω κέντρα πρέπει να υποβάλλουν ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου στο CRAD. Στο Κοινοβούλιο έχει συσταθεί επιτροπή για την παρακολούθηση των ανατρεπτικών φαινομένων βίαιης ριζοσπαστικοποίησης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν τζιχαντιστικό υπόβαθρο. Προβλέπεται επίσης μια σειρά παρεμβάσεων στον σχολικό και πανεπιστημιακό τομέα.

Προσδιορίστηκαν τρία έργα:

1. **Το PriMED** (Πρόληψη και Αλληλεπίδραση στον Διαμεσογειακό Χώρο) είναι το πρώτο μεγάλο σχέδιο (και κάθε σημαντική δράση) για την πρόληψη της θρησκευτικής

ριζοσπαστικοποίησης που δρομολογήθηκε από την ιταλική κυβέρνηση. Διοργάνωσε πολλά μαθήματα και εργαστήρια για τις τοπικές αρχές, τις νομαρχίες, τη δημόσια ασφάλεια, τα σχολεία κ.λπ. *"Δικαστές σε σύγκριση, νόμοι και νομολογιακές κατευθυντήριες γραμμές για την καταπολέμηση φαινομένων ριζοσπαστικοποίησης και αποριζοσπαστικοποίησης ισλαμικής μήτρας στον υπερμεσογειακό χώρο"* είναι ένα από τα εργαστήρια που διοργανώθηκαν στο πλαίσιο του έργου.

2. **το πρόγραμμα Erasmus+ PRACTICE**, το οποίο υλοποιήθηκε επίσης στην Ελλάδα (βλ. κεφάλαιο 4.1.5. για περισσότερες πληροφορίες)
3. **Το έργο FORWARD** στοχεύει στην υποστήριξη της εμπειρίας του πλουραλισμού, η οποία μπορεί να αναπτυχθεί σε διαφορετικά κοινωνικά και οργανωτικά πλαίσια, μέσω καινοτόμων και διεθνών μαθημάτων κατάρτισης και έρευνας. Παρέχει μαθήματα κατάρτισης για επαγγελματίες ώστε να είναι ικανοί και καλά εξοπλισμένοι να εργάζονται σε ιδιαίτερα πολυεθνικά πλαίσια.

Η πρόταση νόμου για τη ρύθμιση της ριζοσπαστικοποίησης των τζιχαντιστών και, κατά συνέπεια, του ισλαμικού εξτρεμισμού στην Ιταλία είχε ήδη υποβληθεί το 2020. Πολλές άλλες εκδηλώσεις και πρωτοβουλίες έχουν προταθεί σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο εξακολουθεί να μην αντιμετωπίζεται το ζήτημα της ριζοσπαστικοποίησης μεταξύ των νεότερων ατόμων και των μαθητών που φοιτούν στο δημοτικό σχολείο.

4.1.7. Σλοβενία

Ο εξτρεμισμός δεν ορίζεται ως ποινικό αδίκημα στον ποινικό κώδικα της Σλοβενίας και το σλοβενικό νομικό σύστημα δεν περιλαμβάνει ειδικές πολιτικές σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση. Παρόλα αυτά, η Σλοβενία εργάζεται για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεμισμού με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς μέσω πρωτοβουλιών, προγραμμάτων και έργων:

1. Ακολουθώντας το παράδειγμα του δικτύου ευαισθητοποίησης της ΕΕ για τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN), δημιουργήθηκε **το εθνικό δίκτυο εμπειρογνομώνων για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης** και 21 εκπαιδευτές/πολλαπλασιαστές από διάφορα υπουργεία εκπαιδεύτηκαν στο πλαίσιο ενός προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών με την υποστήριξη του RAN.
2. Η Σλοβενία είναι επίσης ένας από τους πρωτεργάτες της αντιτρομοκρατικής πρωτοβουλίας των Δυτικών Βαλκανίων (**FIRST LINE Practitioners Dealing with**

Radicalization Issues - Awareness Raising and Encouraging Capacity Building in the Western Balkan Region), η οποία συγκεντρώνει περισσότερους από 50 οργανισμούς και δωρητές που ασχολούνται με αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες.

3. **Η στρατηγική για την πρόληψη της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού (2017)** επικεντρώνεται κεντρικά στην "πρόληψη" της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού. Η διαμόρφωση της στρατηγικής και του σχεδίου δράσης της θα συμβάλει πρώτα στον εντοπισμό των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων φορέων που σχετίζονται με την πρόληψη της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού.
4. **Το έργο MATES (2016-2018)** είχε ως στόχο την ανάπτυξη διεπιστημονικών μαθησιακών εργαλείων για την αποριζοσπαστικοποίηση εφήβων και νεαρών ενηλίκων. Με τον τρόπο αυτό, το έργο ανέπτυξε ένα μοντέλο σχεδιασμένο για την εκπαίδευση όσων εργάζονται με ριζοσπαστικοποιημένους εφήβους στην πορεία της επανακοινωνικοποίησης (δεσμοφύλακες, αστυνομικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, υπεύθυνοι αναστολών και σχετικά μέλη της τοπικής κοινότητας στην οποία ζει το ριζοσπαστικοποιημένο άτομο).

Τα έγγραφα που εγκρίθηκαν για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης στη Σλοβενία και η ανάπτυξη του εθνικού δικτύου δείχνουν ισχυρή συνεργασία μεταξύ διαφόρων εμπειρογνομόνων και ενδιαφερομένων. Οι στατιστικές δείχνουν ότι το ποσοστό των ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων στη Σλοβενία είναι αντίστοιχα χαμηλό. Δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι υιοθετημένες στρατηγικές και η συνεργατική προσέγγιση σε εθνικό επίπεδο είναι οι μοναδικοί παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτό, καθώς ο αριθμός των μελών των μειονοτήτων στη Σλοβενία είναι πολύ μικρότερος από ό,τι σε άλλες χώρες, λόγω του μικρού πληθυσμού ολόκληρης της χώρας, με αποτέλεσμα τη μικρότερη ριζοσπαστικοποίηση.

Στο πλαίσιο της πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης στα σχολεία, αναφέρεται η δυνατότητα ανάδειξης επίκαιρων θεμάτων σε ορισμένα μαθήματα κοινωνικών σπουδών ή σε εργαστήρια με εξωτερικούς προσκεκλημένους με τους οποίους οι μαθητές συζητούν για τη μη βίαιη επικοινωνία, τη χρήση ναρκωτικών, τη μετανάστευση, την εγκληματικότητα κ.λπ., αλλά οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες βασίζονται σε πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών. Τα θρησκευτικά ιδρύματα δεν έχουν καθιερωμένες διαδικασίες για την αντιμετώπιση περιπτώσεων ριζοσπαστικοποίησης. Οι θρησκευτικές κοινότητες προσθέτουν ότι θα αντιμετώπιζαν πιθανές περιπτώσεις μέσω συζητήσεων, μεγαλύτερης συμμετοχής στην ίδια την κοινότητα και οικοδόμησης θετικών πραγμάτων. Τα συστήματα ασύλου επίσης δεν ασχολούνται τα ίδια με την αποριζοσπαστικοποίηση, καθώς δεν έχουν επαρκή εμπειρία και

γνώση των νομικών βάσεων και των περιορισμών του έργου τους, αλλά το προσωπικό λαμβάνει πρόσθετη εκπαίδευση και κατάρτιση για να ανταποκριθεί επαρκώς στην απειλή της ριζοσπαστικοποίησης.

Όσον αφορά τις πολιτικές ενδυνάμωσης των γυναικών, η Σλοβενία εξέδωσε το 2002 το νόμο περί ίσων ευκαιριών για γυναίκες και άνδρες, ωστόσο, δεν έχει υιοθετηθεί στη Σλοβενία καμία ειδική εθνική στρατηγική ή πρόγραμμα για την κοινωνική ένταξη των νέων. Το εθνικό πρόγραμμα για τη νεολαία 2013-2022 ασχολείται μόνο με τη μείωση της φτώχειας και την κοινωνική ένταξη των νέων σε διάφορους τομείς πολιτικής, όπως η απασχόληση και η αγορά εργασίας, η εκπαίδευση, η στέγαση και η υγεία.

4.2. Μέρος II: Αξιολόγηση των κοινωνικών πολιτικών

Το μέρος II αντιπροσωπεύεται από το ερωτηματολόγιο, με το οποίο συλλέξαμε σχόλια από εμπειρογνώμονες σχετικά με τις πολιτικές και πρακτικές που συλλέχθηκαν. Κάθε εταίρος συγκέντρωσε απαντήσεις από 5-8 συμμετέχοντες, εμπειρογνώμονες σε θέματα κοινωνικής ένταξης/αποδιοστοποίησης. Οι ερωτήσεις περιλάμβαναν γενικές δημογραφικές ερωτήσεις σχετικά με τη διαδικασία αποασυλοποίησης, τις εθνικές προσεγγίσεις αποασυλοποίησης, καθώς και τις απόψεις και την εμπειρία των εμπειρογνομένων με τις υφιστάμενες πρωτοβουλίες PVE. Τα προφίλ των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν ως εξής

4.2.1. Προφίλ των συμμετεχόντων

Συνολικά, 37 συμμετέχοντες έλαβαν μέρος στο ερωτηματολόγιο. 5 από το Βέλγιο, 5 από τη Βουλγαρία, 7 από την Κύπρο (1 με ελληνική υπηκοότητα), 4 από τη Δανία, 6 από την Ελλάδα, 5 από την Ιταλία και 5 από τη Σλοβενία. Δεν ρωτήσαμε για το όνομα, το φύλο ή την ηλικία τους, παρά μόνο για το επάγγελμα/εμπειρία που συνδέεται με την αποριζοσπαστικοποίηση, καθώς αυτή ήταν η μόνη σημαντική πτυχή. Οι συμμετέχοντες είναι επομένως ειδικοί στον τομέα και περιλαμβάνουν φορείς παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, δημοσιογράφους, ερευνητές, διαχειριστές έργων, εκπαιδευτικούς, εργαζόμενους σε ΜΚΟ και αρχές κ.λπ.

4.2.2. Γενικές ερωτήσεις σχετικά με την αποριζοσπαστικοποίηση

Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο φύλο ενδιαφέρεται περισσότερο για τη διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης;

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (περίπου 60 %) από το Βέλγιο, τη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Ιταλία και τη Σλοβενία δήλωσαν ότι οι γυναίκες είναι πιθανότερο να ενδιαφέρονται και να συμμετέχουν στη διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης από ό,τι οι άνδρες. Οι γυναίκες είναι συνήθως πιο ανοιχτόμυαλες, με κατανόηση και έτοιμες να αλλάξουν, οπότε αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, ωστόσο είναι ελαφρώς απαισιόδοξο, καθώς οι μελέτες δείχνουν ότι η πλειοψηφία των ατόμων με ριζοσπαστική συμπεριφορά είναι άνδρες. Οι συμμετέχοντες από τη Δανία ήταν διχασμένοι, ενώ περισσότεροι συμμετέχοντες από την Ελλάδα πίστευαν ότι οι άνδρες είναι πιο πιθανό να ενδιαφερθούν για τη διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης (66,7 %).

Ποια ηλικιακή ομάδα καταγράφει υψηλότερο επίπεδο αποριζοσπαστικοποίησης;

Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες (64 %) από τη Βουλγαρία, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Σλοβενία πιστεύουν ότι τα άτομα ηλικίας 25-35 ετών καταγράφουν υψηλότερο επίπεδο αποριζοσπαστικοποίησης από άλλες ηλικιακές ομάδες. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες από το Βέλγιο και την Κύπρο πιστεύουν ότι η ηλικιακή ομάδα 35-45 είναι η πιο αποριζοσπαστικοποιημένη. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες από όλες τις χώρες ήταν μοιρασμένοι μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 18-24 και 35-45 ως οι πιο αποριζοσπαστικοποιημένοι. Οι ηλικίες <18 και >45 δεν θεωρούνται ως οι πλέον αποριζοσπαστικοποιημένες.

Πώς ορίζετε την προσέγγιση της αποριζοσπαστικοποίησης στη χώρα σας;

Το 75 % όλων των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η προσέγγιση της χώρας τους είναι μικτή, δηλαδή ότι τα θεσμικά όργανα και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών διαδραματίζουν προληπτικό ρόλο στον εντοπισμό καταστάσεων κινδύνου ή ευάλωτων ομάδων, ενώ οι υπόλοιποι δήλωσαν ότι η χώρα τους είναι κατασταλτική, δηλαδή ότι διαθέτει έναν ισχυρό μηχανισμό ποινικού δικαίου και ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο σχετικά με την τρομοκρατία. Κανείς δεν δήλωσε ότι η προσέγγιση της χώρας του είναι ενοποιητική, δηλαδή συνδυάζει και τα δύο. Οι συμμετέχοντες της Ιταλίας και της Ελλάδας ήταν ομόφωνοι με την ψήφο τους για τη μικτή προσέγγιση, ενώ παντού αλλού η μικτή προσέγγιση είχε το προβάδισμα ή τουλάχιστον το 50 %.

Τι είδους φορείς/θεσμοί εμπλέκονται στη διαδικασία της αποριζοσπαστικοποίησης;

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι οι οικογένειες, η δημοτική αρχή και τα σχολεία είναι οι πιο εμπλεκόμενοι. Παραδόξως, οι συμμετέχοντες στη Σλοβενία δεν ψήφισαν καθόλου την κυβέρνηση της πόλης και θεώρησαν ότι οι υπόλοιπες επιλογές που ψηφίστηκαν περισσότερο εμπλέκονται ελάχιστα. Η πιο δημοφιλής ψήφος στη Σλοβενία ήταν για τις τοπικές ΜΚΟ. Οι συμμετέχοντες στις άλλες χώρες ψήφισαν ότι (οι ΜΚΟ) συμμετείχαν, αλλά όχι τόσο πολύ όσο οι άλλες επιλογές. Μεγάλη διαφορά παρουσιάστηκε επίσης με τις τοπικές κοινότητες - η Κύπρος, η Δανία, η Ελλάδα και η Ιταλία ψήφισαν ότι δεν εμπλέκονται πολύ ή καθόλου, ενώ το Βέλγιο, η Βουλγαρία και η Σλοβενία ψήφισαν ότι εμπλέκονται σημαντικά. Άλλες ψηφοφορίες μεταξύ των διαφόρων χωρών ήταν πολύ παρόμοιες, με τον λιγότερο εμπλεκόμενο φορέα να είναι οι κοινότητες καταγωγής.

Επιλέξτε το επίπεδο σπουδαιότητας των προαναφερθέντων φορέων/οργανισμών στη διαδικασία αριζοσπαστικοποίησης.

Οι απαντήσεις αντιστοιχούσαν κυρίως με την προηγούμενη ερώτηση - αυτό που θεωρήθηκε ως το πιο εμπλεκόμενο ανά χώρα θεωρήθηκε επίσης ως το πιο σημαντικό. Οι δραστηριότητες αθλητισμού/αναψυχής, οι κοινότητες καταγωγής και οι τοπικές ΜΚΟ θεωρήθηκαν οι λιγότερο σημαντικές, ενώ η δημοτική αρχή, οι οικογένειες και το σχολείο θεωρήθηκαν οι πιο σημαντικές.

4.2.3. Γνώμες των συμμετεχόντων σχετικά με τις υφιστάμενες πολιτικές/πρακτικές

Γνωρίζετε τις εθνικές πολιτικές για την κοινωνική ένταξη/πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης;

Οι συμμετέχοντες από όλες τις χώρες εκτός από το Βέλγιο δήλωσαν ότι δεν ήταν εξοικειωμένοι με τις εθνικές πολιτικές, ή αν ήταν, αυτές σχετίζονταν με την κοινωνική ένταξη αλλά όχι με την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης. Η γνώση των εθνικών πολιτικών δεν είναι επαρκής ή είναι ανύπαρκτη. Στο Βέλγιο, όλοι δήλωσαν ότι τις γνώριζαν.

Πόσο αποτελεσματικές είναι αυτές οι πολιτικές με βάση τις γνώσεις και την εμπειρία σας;

Δεδομένου ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν ήταν εξοικειωμένοι με τις πολιτικές, δεν μπορούσαν να κρίνουν την αποτελεσματικότητά τους ή κατά συνέπεια δήλωσαν ότι δεν ήταν αποτελεσματικές. Ακόμη και αν εφαρμόζονταν πολιτικές, δεν ήταν επιτυχείς. Οι συμμετέχοντες από το Βέλγιο και την Κύπρο εξέφρασαν ότι ήταν πολύ αποτελεσματικές.

Γνωρίζετε οποιεσδήποτε εθνικές πολιτικές που σχετίζονται με την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών;

Το 70 % του συνόλου των συμμετεχόντων απάντησε ότι ήταν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο εξοικειωμένο με τις εθνικές πολιτικές που σχετίζονται με την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών, ενώ ορισμένοι από αυτούς κατονόμασαν συγκεκριμένα τις πολιτικές αυτές. Σε όλες τις χώρες, περισσότεροι συμμετέχοντες γνώριζαν τις πολιτικές από εκείνους που δεν γνώριζαν.

Πώς θα σχολιάζατε την αποτελεσματικότητα των προσεγγίσεων με γνώμονα την ευαισθησία του φύλου στις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης και απεξάρτησης;

Οι συμμετέχοντες από το Βέλγιο, την Κύπρο και την Ελλάδα εξέφρασαν κυρίως την υποστήριξή τους για τις εφαρμοζόμενες πολιτικές, ενώ οι συμμετέχοντες από άλλες χώρες δήλωσαν ότι πρέπει να γίνουν περισσότερα. Οι προθέσεις είναι καλές, αλλά δεν έχουν εφαρμοστεί σωστά. Η αρνητική αξιολόγηση μπορεί επίσης να εξηγηθεί λόγω της έλλειψης ποσοστώσεων φύλου ή της έλλειψης υφιστάμενων/γνωστών πολιτικών.

Χρησιμοποιείτε ενεργά τις εν λόγω πολιτικές (κοινωνική ένταξη/αποδυνάμωση/ισότητα των φύλων) στο πλαίσιο της εργασίας σας;

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι εφαρμόζουν τακτικά τις πολιτικές ή τις προωθούν. Οι Έλληνες συμμετέχοντες σημείωσαν επίσης ότι εφόσον δεν υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο, εφάρμοσαν τις δικές τους στο χώρο εργασίας τους. Ένας Δανός συμμετέχων δήλωσε ότι, αν και δεν χρησιμοποιούν τις πολιτικές στην εργασία τους, έχουν κατά νου την ασυνείδητη προκατάληψη στον τρόπο που μιλούν στην καθημερινή τους ζωή.

Επιθυμείτε να αλλάξετε τις υφιστάμενες πολιτικές με οποιονδήποτε τρόπο;

Εκφράστηκαν οι ακόλουθες προτάσεις: περισσότερη υποστήριξη από το κράτος για δημόσιες και μη κρατικές πρωτοβουλίες, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα είδη ισότητας (φύλο, φυλή, εθνικότητα, αναπηρία), επικαιροποιημένες και αναθεωρημένες πολιτικές με μικρότερες περιόδους ισχύος, πιο πρακτικές λύσεις, επιβολή της εφαρμογής στην κοινωνία των πολιτών/ενεργή συμμετοχή των διαφόρων ενδιαφερομένων και, κατά συνέπεια, παρακολούθηση της εφαρμογής και του ποσοστού επιτυχίας.

Σε κλίμακα 1-5, όπου 1 = πολύ χαμηλό και 5 = πολύ υψηλό, σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το ψηφιακό περιβάλλον αποτελεί απειλή για τη ριζοσπαστικοποίηση των νέων στις μέρες μας; Γιατί;

Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα ότι ο ψηφιακός κόσμος απειλεί σε μεγάλο βαθμό όλους τους κοινωνικά ευαίσθητους τομείς. Το ISIS αναφέρθηκε ως παράδειγμα, καθώς έδωσε ένα σημαντικό παράδειγμα για αυτό, όταν κατάφερε να στρατολογήσει πολλούς ανθρώπους από την ευρωπαϊκή επικράτεια.

Η ελεύθερη, εύκολη πρόσβαση χωρίς κανένα φίλτρο, η χαμηλή κριτική σκέψη και η έλλειψη γνώσης, η χρήση των cookies και το ιστορικό αναζήτησης (λόγω των αλγορίθμων που σας κρατούν σε μια φούσκα) περιορίζουν τις πηγές της διαδικτυακής σας αναζήτησης και αποτελούν μερικούς από τους σημαντικότερους κινδύνους που εκθέτουν ιδιαίτερα ευάλωτα άτομα στην εξτρεμιστική προπαγάνδα. Ταυτόχρονα, η ευρεία προβολή (ακόμη και σε κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα) και η χρήση του διαδικτύου από μικρά παιδιά και πιο ευάλωτα άτομα αποτελούν ένα μεγάλο εμπόδιο στην τροχοπέδη στο δρόμο του ελέγχου της ριζοσπαστικοποίησης. Επιπλέον, το διαδίκτυο μπορεί όχι μόνο να προκαλέσει ριζοσπαστικοποίηση αλλά και να σταματήσει την αποριζοσπαστικοποίηση.

5. A4: Έρευνες αντίληψης στις συμμετέχουσες χώρες του έργου

Η δραστηριότητα αυτή επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των αντιλήψεων σχετικά με τις πολιτικές και τα έργα PVE όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, τον κοινωνικό αντίκτυπο και τον αντίκτυπο στη συμπεριφορά του ατόμου σε περιοχές με ανεπαρκείς υποδομές κοινωνικής ένταξης. Ο αντίκτυπος των μέτρων κοινωνικής ένταξης ή η έλλειψή τους στη ριζοσπαστικοποίηση των νέων διερευνήθηκε μέσω συνεντεύξεων σε βάθος.

Κατά την περίοδο από 14. Νοεμβρίου 2022 έως 20. Δεκεμβρίου 2022, κάθε οργανισμός εταίρος του έργου πήρε συνεντεύξεις από τουλάχιστον 3 εμπειρογνώμονες στις χώρες του, συνολικά 25. Η τεχνογνωσία, η εμπειρία και το επαγγελματικό υπόβαθρο των συνεντευξιαζόμενων κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα του τομέα και έτσι εκπληρώθηκε ο στόχος της δραστηριότητας.

Οι ερωτήσεις κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν οι ακόλουθες:

1. Ποιες πρωτοβουλίες θα χαρακτηρίζατε ως αποτελεσματικές ή μοναδικές όσον αφορά την πρόληψη ή την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης; - Ποια είναι τα γνωστά αποτελέσματα αυτών;
2. Κατά τη γνώμη σας, ποια στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνει μια πρωτοβουλία που εξυπηρετεί την αποριζοσπαστικοποίηση;
3. Τι πιστεύετε για την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης μέσω μιας προσέγγισης που βασίζεται σε παιχνίδια; Πώς πιστεύετε ότι θα μπορούσε να είναι χρήσιμη;
4. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι απαραίτητες δεξιότητες με τις οποίες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι οι νέοι για να αντισταθούν στη ριζοσπαστικοποίηση;

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις ήταν τα εξής:

Οι πρωτοβουλίες παίζουν τεράστιο ρόλο στην πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης. Ορισμένοι ερωτηθέντες ανέφεραν την έλλειψη ενός κοινού δημόσιου οδηγού για την πρόληψη και την αντίσταση στη ριζοσπαστικοποίηση. Ο λόγος για αυτό μπορεί να είναι ότι μόνο λίγες περιπτώσεις ριζοσπαστικοποίησης καταγγέλλονται και το ζήτημα δεν αντιμετωπίζεται περαιτέρω. Η πλειονότητα των περιπτώσεων μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως "εξτρεμισμός" παρά ως ριζοσπαστικοποίηση- εξτρεμισμός είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που χρησιμοποιεί φόβο/βία/τρομοκρατία για να επιτύχει αλλαγή, και ριζοσπαστικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία τα άτομα εισέρχονται στον εξτρεμισμό.

Το εκπαιδευτικό σύστημα, το νομικό και δικαστικό σύστημα, οι δραστηριότητες/αξίες των πολιτικών κομμάτων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που εστιάζουν στον κοινωνικά ωφέλιμο ακτιβισμό, όλα επηρεάζουν τους νέους και είναι άμεσα υπεύθυνα για την εξέλιξή τους όσον αφορά τη ριζοσπαστικοποίηση. Ο επηρεασμός της πρόληψης από νεαρή ηλικία με τη σωστή ανίχνευση της περίεργης συμπεριφοράς και την ευαισθητοποίηση όλων των ηλικιακών ομάδων, καθώς και η κατάρτιση ειδικών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, είναι ζωτικής σημασίας. Ενώ οι οικογένειες μπορούν να αποτρέψουν τη ριζοσπαστικοποίηση και να βοηθήσουν στην αποριζοσπαστικοποίηση, η πολύ μεγάλη εμπλοκή και η προστασία μπορεί να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα - οι νέοι μπορεί να γίνουν εύθραυστοι, ευαίσθητοι και ανίκανοι να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες. Επίσης, αν η οικογένεια έχει ήδη εξτρεμιστικές απόψεις, το παιδί είναι καταδικασμένο να πέσει σε ριζοσπαστικές απόψεις.

Η προβολή καλών παραδειγμάτων των κοινωνικών αξιών με τη συμπερίληψή τους και την υποστήριξή τους στο νόμο, η ενσωμάτωσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα από νεαρή ηλικία και η προσφορά ουσιαστικών δραστηριοτήτων (όπως ο αθλητισμός και η εξωσχολική εκπαίδευση) μειώνει επίσης την επιρρέπεια ενός ατόμου στη ριζοσπαστικοποίηση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πιο συνηθισμένοι λόγοι που ωθούν τα άτομα προς τη ριζοσπαστικοποίηση είναι η έλλειψη πληροφοριών, η άγνοια και ο κοινωνικός αποκλεισμός (θυμός), η δημιουργία τοπικών ομάδων που θα προσφέρουν στους νέους τόσο γνώσεις όσο και την αίσθηση του ανήκειν θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά τη ριζοσπαστικοποίηση και να βοηθήσει στην αποριζοσπαστικοποίηση.

Όσον αφορά τα παιχνίδια ως στρατηγική προσέγγισης της αποριζοσπαστικοποίησης, θεωρήθηκε καινοτόμος και ενδεχομένως αποτελεσματική μέθοδος. Η επικρατούσα άποψη ήταν ότι πρέπει να προσεγγίζουμε τα θέματα σκεπτόμενοι σε ποιους απευθυνόμαστε. Δεδομένου ότι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της ψυχαγωγίας και της επικοινωνίας των νέων, είναι πολύ έξυπνο να προσπαθήσουμε να αποριζοσπαστικοποιήσουμε και να αποτρέψουμε την εξτρεμιστική βία μέσω ενός εκπαιδευτικού παιχνιδιού. Τα βιντεοπαιχνίδια μπορούν να αποτελέσουν ένα χρήσιμο εργαλείο για την επίτευξη αυτού του στόχου, εάν διδάσκουν κατήχηση, ενσυναίσθηση, ανεκτικότητα, κριτική σκέψη, διάλογο με σεβασμό, αλληλεγγύη, υπευθυνότητα και επίλυση συγκρούσεων υπό επίβλεψη. Πρέπει να περιλαμβάνουν μη βίαιες τεχνικές για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των παικτών, παρέχοντας παράλληλα πρακτικούς λόγους για το δίκαιο παιχνίδι. Τα παιχνίδια ρόλων μπορούν να εκπαιδεύσουν την ενσυναίσθηση για την κατανόηση των αγώνων και των εμποδίων κάποιου άλλου ή να αποτελέσουν ένα μέσο για τη βίωση της άποψης μιας διαφορετικής κουλτούρας και επομένως να συμβάλουν στην αύξηση της ενσυναίσθησης, της υπομονής και της αποδοχής.

Η κοινή συμφωνία σχετικά με τις δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι νέοι για να αντισταθούν στη ριζοσπαστικοποίηση είναι η εξής: ο εποικοδομητικός διάλογος, η ανοχή στη διαφορετικότητα, η ενσυναίσθηση, η υπομονή, η κριτική σκέψη και η αποδοχή θα δημιουργήσουν ένα πιο ανοιχτόμυαλο άτομο, το οποίο είναι πιο πιθανό να αντισταθεί στη ριζοσπαστικοποίηση. Οι περιστάσεις που βοηθούν στην απόκτηση των προαναφερθέντων δεξιοτήτων είναι η δυνατότητα αντιμετώπισης συγκεκριμένων (και πραγματικών) περιπτώσεων, το ευνοϊκό οικογενειακό περιβάλλον, το σχολείο, οι φίλοι και η κοινότητα, που επηρεάζουν το σύστημα αξιών και την κοινωνικοποίηση του ατόμου.

Συμπέρασμα και συστάσεις

Η έκθεση αυτή αποκάλυψε πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις εθνικές πρωτοβουλίες και την αποτελεσματικότητά τους. Ενώ ορισμένες χώρες έχουν καλά μελετημένες και υλοποιημένες πρωτοβουλίες σε κυβερνητικό επίπεδο (Βέλγιο, Δανία, Ιταλία), άλλες είτε έχουν νομικά πλαίσια που εστιάζουν σε κάποια πτυχή του προβλήματος (Βουλγαρία, Σλοβενία, Κύπρος) είτε βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε έργα ανεξάρτητα από την κυβέρνηση (Ελλάδα). Αυτό που προκαλεί έκπληξη είναι ότι η Ελλάδα, η οποία καταπολεμά πολλούς τύπους ριζοσπαστικοποιήσεων (αναρχική ακροαριστερά, ισλαμιστές, ακροδεξιοί) σε μεγαλύτερη κλίμακα, δεν έχει εφαρμόσει μια ισχυρή νομική βάση για την πρόληψη τέτοιων συμπεριφορών. Ενώ τα προγράμματα συμβάλλουν σε μέτρα πρόληψης, διαρκούν το πολύ λίγα χρόνια και επηρεάζουν μικρότερο αριθμό ατόμων. Μέχρι να σχεδιαστούν άλλες πρωτοβουλίες, εξυπηρετούν, ωστόσο, μια ουσιαστική λειτουργία.

Τα ευρήματα της έρευνας αποδεικνύουν ότι οι **τοπικές πρωτοβουλίες, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και η συμμετοχή των κοινωνιών των πολιτών** είναι γενικά επιτυχημένες, καθώς γνωρίζουν και τυγχάνουν της εμπιστοσύνης των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν. Ακόμη περισσότερο, η ένταξη σε τοπικές ομάδες και η δημιουργία ευκαιριών για τους νέους να γίνουν μέρος κάποιου πράγματος μπορεί να αποτρέψει τη μοναξιά, την εγκατάλειψη και την άγνοια, που αποτελούν τις κύριες αιτίες ριζοσπαστικοποίησης. Μια συμμαχία μεταξύ τοπικών πρωτοβουλιών και κυβερνητικών θεσμών βελτιστοποιεί τις προσπάθειες πρόληψης.

Οι έννοιες του **εκτιμητικού διαλόγου, της διάδοσης των γεγονότων**, της παροχής εργαλείων στους νέους και της ανάπτυξης της κριτικής τους σκέψης αποτελούν συνιστώμενες προσεγγίσεις για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας και την αλλαγή στάσεων. Οι **εκθέσεις και οι επιστημονικά τεκμηριωμένες μεθοδολογίες** είναι πολύ σημαντικές για ένα σύστημα που σχεδιάζει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες. Μια άλλη πτυχή του διαλόγου είναι η ορολογία - στις μέρες μας, η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη ριζοσπαστικοποίηση είναι πολεμική και δεν συμβάλλει στην κατανόηση του ζητήματος και στις προληπτικές λύσεις.

Εκτός από την Κύπρο, σχεδόν καμία άλλη χώρα δεν εστιάζει σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που θα περιλάμβαναν την **ενδυνάμωση των γυναικών** σε κυβερνητικό επίπεδο - αν το κάνει, είναι εντελώς διαχωρισμένες από τις πρωτοβουλίες για τη ριζοσπαστικοποίηση και τον εξτρεμισμό. Συχνά υποστηρίζεται ότι οι μητέρες βρίσκονται σε ιδανική θέση για να εντοπίσουν έγκαιρα τα σημάδια ριζοσπαστικοποίησης και να μεταδώσουν τις αξίες της ενσωμάτωσης στην

επόμενη γενιά. Κατά συνέπεια, οι γυναίκες μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και την καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης, ωστόσο οι απόψεις των εμπειρογνομόνων δεν είναι ακόμη ομόφωνες.

Οι εκπαιδευτικοί και το εκπαιδευτικό σύστημα, ως ένας από τους κύριους βασικούς παράγοντες για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης, είναι σημαντικά υποβαθμισμένοι και υποτιμημένοι. Λόγω του διαρκώς εξελισσόμενου φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης, η συνεχής αναζήτηση νέων λύσεων είναι ζωτικής σημασίας παράλληλα με την εφαρμογή προληπτικών μέτρων σε περιβάλλοντα που καλλιεργούν τέτοιες συμπεριφορές. Υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες για την εφαρμογή μέτρων πρόληψης σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, για παράδειγμα, για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις παγίδες ριζοσπαστικοποίησης στο ψηφιακό περιβάλλον, όπου οι νέοι περνούν όλο και περισσότερο χρόνο και συνεπώς αποτελούν την πιο ευάλωτη ομάδα-στόχο σε τέτοιες ακραίες συμπεριφορές.

Η καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης μέσω των παιχνιδιών θα μπορούσε να είναι μια αποτελεσματική μέθοδος λόγω της δημοτικότητας των βιντεοπαιχνιδιών μεταξύ των νέων και της δυνατότητας να "βιώσουν" τη ζωή ενός άλλου ατόμου. Ωστόσο, είναι απαραίτητη μια προσεκτική και εποπτευόμενη προσέγγιση για να μην επιβληθούν περαιτέρω εξτρεμιστικές απόψεις. Δεν πρέπει να περιλαμβάνεται βία ή σκληρή γλώσσα.

Βιβλιογραφία και διαδικτυακές πηγές

- De vlaamse minister van binnenlands bestuur, inburgering, wonen, gelijke kansen en armoedebestrijding. *Επικαιροποίηση του σχεδίου δράσης για την πρόληψη της γενικευμένης ριζοσπαστικοποίησης και της πολιορκίας*. 3. Απριλίου 2015. Διαθέσιμο: https://preventie-radicalisering-polarisering.vlaanderen.be/sites/preventie-radicalisering-polarisering/files/actieplan_preventie_radicalisering_actualisatie_20170602.pdf
- Dzhekova, R., Mancheva, M., (2016) Ριζοσπαστικοποίηση στη Βουλγαρία. Απειλές και τάσεις
- Dzhekova R., Ralchev S., Stoynova N. *COUNTRY PAPERS ON MACRO-LEVEL DRIVERS: Drivers of radicalisation and violent extremism in the light of state dynamics in MENA and the Balkans: ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ*. Ευρωπαϊκό Μεσογειακό Ινστιτούτο, Ιούλιος 2021. Διαθέσιμο: https://h2020connect.eu/wp-content/uploads/2021/09/Bulgaria_CONNEKT_Macro_Drivers.pdf
- CSD. *10+1 καλές πρακτικές για την πρόληψη της μισαλλοδοξίας, των διακρίσεων και του ομαδικού μίσους στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη*. Σόφια: CSD, 2020.
- *Undersøgelse af tre indsatser over for negativ social kontrol samt radikaliserings*, VIVE og forfatterne, København 2021
- *Kort fortalt*, Undersøgelse af tre indsatser over for negativ social kontrol og radikaliserings. Anika Liversage & Line Mehlsen, Følgeforskningsrapport fra VIVE, Udlændinge og Integrationsministeriet, 2021.
- *Den nationale handlingsplan til forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*, Styrelsen for international rekruttering og integration, Οκτώβριος 2020
- *Svar på 10-forespørgsel vedrørende Aarhus-modellen for antiradikaliserings*, Socialforvaltningen. Aarhus Kommune, 2015
- *Evaluering af myndighedsindsatsen forud for og i forbindelse med terrorhændelsen den 14. og 15. februar 2015 i København*. København: Rigspolitiet, 2015.
- *Modstandskraft mod radikaliserings og voldelige ekstremisme*, CERTA Intelligence & Security, TrygFonden. 2017
- *Antidemokratiske og Ekstremistiske miljøer I Danmark: en kortlægning*, København: SFI 2014. Regeringen, 2015
- *Ένα έντονο θέαμα που προκαλεί τρόμο: 12 nye tiltag mod terror*. Regeringens handlingsplan. København: Justitsministeriet. 2015
- Συμβούλιο της Ευρώπης. 2015. *Πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και των εκδηλώσεων μίσους σε επίπεδο βάσης*. Διαθέσιμο: <https://rm.coe.int/168071b265>
- Sotlar, A. 2005. *Nekateri problemi pri zaznavanju in definiranju ekstremizma v družbi*. V G. Meško, M. Pagon, B. Dobovšek (ur.), Izzivi sodobnega varstvoslovja (str. 273- 279). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varstvene vede

- Černigoj, A. 2020. *Preprečevanje radikalizacije v Republiki Sloveniji - od represivnega k vseskupnostnemu pristopu*. V *Varstvoslovje* (str. 100-114). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Marone F. *Δεσμοί που δένουν: Δυναμική της ομαδικής ριζοσπαστικοποίησης των Ιταλών τζιχαντιστών που κατευθύνονται προς τη Συρία και το Ιράκ*. *The International Spectator*, 2017.

Άλλες διαδικτυακές πηγές:

- https://finance.belgium.be/en/about_fps/institutions_dependent_upon_fps_finance/financial_intelligence_processing_unit
- <https://cuta.belgium.be/>
- https://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwarticlefe_cfwarticlefront%5Baction%5D=show&tx_cfwarticlefe_cfwarticlefront%5Bcontroller%5D=Document&tx_cfwarticlefe_cfwarticlefront%5Bpublication%5D=1753&cHash=c1a49278999ea1e89622402808b04533
- <http://ymcadobrich.ngobg.info/>
- <https://www.home4cooperation.info/>
- http://www.mjpo.gov.cy/mjpo/mjpo.nsf/sectorgend02_el/sectorgend02_el?OpenDocument
- <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus>
- <https://politis.com.cy/politis-new>
- <https://www.nicosia.org.cy/el-GR/discover/cultural-centers/41162/>
- <https://www.unic.ac.cy/centres/academically-affiliated-institutions/mediterranean-institute-of-gender-studies-migs/>
- <https://www.yumpu.com/da/document/view/24461285/dialogkorpset-social>
- https://base.socioeco.org/docs/onom_4019.2011.pdf <https://practice-school.eu/el/>
- <https://www.grtimes.gr/ellada/ekdilosi-qia-tin-exaplosi-toy-diadiktyakoy-extremismoy-stoys> <https://commitproject.eu/support-line/>
- <https://commitproject.eu/> <https://priority-project.eu/#our-aim>
- https://www.socioeco.org/bdf_fiche-legislation-67_en.html <https://www.ycare.eu/el/>
- <http://documenti.camera.it/leg18/dossier/pdf/AC0367b.pdf>
- <http://giuri.unife.it/it/dipartimento/archivio-eventi/anno-2021/workshop-radicalizzazione-e-sistema-informativo-media-e-social-network-nei-processi-di-radicalizzazione#null>
- <https://practice-school.eu/the-project/>

- <http://www.forwardproject.unisi.it/en/descrizione-progetto/>
- <https://www.gov.si/teme/boj-proti-terorizmu/>
- <https://www.almamater.si/projekt-mates-s371>
- <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3418>
- <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovenia/43-strategy-for-the-social-inclusion-of-young-people>
- <https://www.berlingske.dk/samfund/skudt-ned-efter-bogreception-her-er-bogens-fortaelling-om-nedim-yasar>
- <https://www.dr.dk/nyheder/tema/nedim-yasar-draebt>
- <https://www.dr.dk/nyheder/indland/draebt-eks-bandedeleder-var-igennem-exit-program-saadan-fungerer-det>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Nedim_Yasar
- https://podimo.com/dk/shows/5d1d7451-e6bd-4b31-b84b-e9670078a8b4?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=DK_PERFORMANCE_DSA_CONTENT&utm_term=NA&utm_content=NA&gclid=Cj0KCQjw852XBhC6ARIsAJsFPN02XwTk71TEuDNpntkpe5tbub--N_tMnD-Q5fPsg_P8_BLMQCNCZrgaAsAnEALw_wcB
- <https://parallaximag.gr/>
- <https://www.newsbomb.gr/>
- <https://actearly.uk/real-stories/>
- https://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/pages-from-radikalizacija-v-smeri-nasilja_knjizni-blok_tisk.pdf?sfvrsn=2
- https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran_en
- <https://www.eryica.org/>
- <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-probacijo/o-upravi/>
- <https://www.gov.si/en/topics/counter-terrorism-efforts/>

Επιπλέον, υπάρχουν ορισμένα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα που προσφέρουν εργαλειοθήκες ή πληροφορίες σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση:

- <http://www.dare-h2020.org/>
- <https://yeip.org/>
- <https://trivalent-project.eu/relevant-projects/>
- <https://www.precobias.eu/>
- <https://www.extremelyeunited.eu/>

- <https://dradproject.com/>
- <https://participation-in.eu/>
- <https://ct-morse.eu/projects/>
- <https://counter-project.eu/>
- <https://www.pave-project.eu/>
- <http://grease.eui.eu/about/project/>
- <https://www.sereny.eu/>
- <https://www.frstrategie.org/en/programs/european/impact-europe>
- <https://prepare-project.eu/>
- <https://efus.eu/topics/project-practicies-partnership-against-violent-radicalisation-in-cities/>
- <https://h2020connekt.eu/the-project/>